

<http://dx.doi.org/10.15589/jnn20140103>

УДК 338.124.4

В 68

MARITIME COMPLEX POTENTIAL AS A RESERVE OF THE UKRAINIAN ECONOMICAL DEVELOPMENT

ПОТЕНЦІАЛ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ – РЕЗЕРВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Maryna V. Volosiuk
maryna.volosiuk@nuos.edu.ua
ORCID: 0000-0002-0612-6988

М. В. Волосюк,
канд. екон. наук, доц.

National University of Shipbuilding, Mykolayiv

Національний університет кораблебудування, м. Миколаїв

Abstract. The ways of economic crisis recovery and the expediency of maritime complex development of national significance have been discussed. The research aim is to prove the conditions for realization of state innovation strategies of marine economy development, smooth the different contradictions and provide the integrity. The legislative base of Ukraine in the sphere of state management of marine branch, the methodological ways for understanding the nature and structure of maritime complex are investigated. The main components of maritime complex potential: structural, resource, technological and institutional are defined. The special infrastructure leading to the technological modernization of the complex and economy is considered. The methods of increasing the competitive ability of the maritime complex in the developed marine states of the world are analyzed. As a result the mechanism of forming the competitive maritime complex of Ukraine including the maritime support, formation of innovation and technological basis of marine activity, development of the special infrastructure of maritime uses, development of the personnel potential of mariculture are proposed. The research results may be used in order to form the strategies, programs, projects of maritime complex development of the country and seaside territories at the state and regional levels. The possibility of overcoming the limited specialization of marine economy is shown. This allows the maritime complex of Ukraine to become one of the main ways of crisis recovery and the factor of economic growth of the country.

Keywords: maritime complex, potential, special resources, innovation, information, scientific resources, competitiveness, public policy.

Анотація. Визначено складові потенціалу і надано рекомендації щодо механізму формування конкурентоспроможного морегосподарського комплексу як одного із шляхів подолання економічної кризи в Україні.

Ключові слова: морегосподарський комплекс, потенціал, спеціальні ресурси, інноваційні, інформаційні, наукові ресурси, конкурентоспроможність, державна політика.

Аннотация. Определены составляющие потенциала и даны рекомендации относительно механизма формирования конкурентоспособного морехозяйственного комплекса как одного из направлений преодоления экономического кризиса в Украине.

Ключевые слова: морехозяйственный комплекс, потенциал, специальные ресурсы, инновационные, информационные, научные ресурсы, конкурентоспособность, государственная политика.

REFERENCES

- [1] Bogolib T. Byudzhetnaya politika Ukrainy kak osnova makroekonomicheskoy stabilnosti [Budget policy of Ukraine as a basis of macroeconomic stability]. *Ekonomist – Economist*. 2013, no.4, pp. 13–16.
- [2] Boreiko V.I. Prohnoz rozvytku natsionalnoi ekonomiky na naiblyzhchi roky ta zakhody iz yoho stymuliuvannya [Forecast of the national economy development in the coming years and measures of its stimulation]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of economics in Ukraine*. 2012, no. 1, pp. 27–30.
- [3] Butenko A., Lazariyeva Ye. Prohramno-tsilove planuvannya yak mekhanizm rozviazання problem innovatsiinoho rozvytku ekonomiky [Special-purpose planning as a mechanism of problems solution of economy innovation development]. *Ekonomist – Economist*. 2011, no. 12, pp. 4–8.
- [4] Heiets V.M., Hrytsenko A.A. Vykhid z kryzy [Crisis recovery]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*. 2013, no.6, pp.4–19.
- [5] Danylenko A.I. Udoskonalennia modeli upravlinnia ekonomikoiu ta finansovi mekhanizmy yii realizatsii [Improvement of management model of economy and financial mechanisms of its realization]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*. 2013, no.5, pp. 4–27.

- [6] Zakon Ukrainy «Pro morskii porty Ukrainy» vid 17.05.2012 No 4709-VI, iz zminamy, vnesenymy zghidno iz Zakonom № 406-VII vid 04.07.2013 («On seaports of Ukraine»: Ukrainian law, dated 17 May, 2012 no. 4709-VI). Available at: www.zakon1.rada.gov.ua.
- [7] Zvieriakov M.I. U poshukakh vykhodu z kryzy [In search of crisis recovery]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*. 2013, no.8, pp.4–21.
- [8] Baturova G.V., Deryabin Yu.S., Zagashvili V.S., Konovalov A.M., Tsirenschikov V.S. Innovatsionnye tekhnologii v gosudarstvennom upravlenii i prostranstvennom razvitii morskoy deyatelnosti Rossii [Innovation technologies in the state administration and spatial development of Russia maritime activity]. Moscow, SOPS Publ., 2010, 258 p.
- [9] Kovalevskiy V.V., Mykhailiuk O.L., Semenova V.F. Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika [Distribution of productive forces and regional economy]. Kyiv, Znannia Publ., 8th edition, 2006, 350 p.
- [10] Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Morskoï doktryny Ukrainy na period do 2035 roku» vid 07 zhovtnia 2009 r. No 1307 (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «About approval of the Sea doctrine of Ukraine for the period till 2035» dated 7 Oktober, 2009 no 1307). Available at: www.zakon4.rada.gov.ua.
- [11] Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy «Pro zakhody shchodo zabezpechennia rozvytku Ukrainy yak morskoi derzhavy» vid 20 travnia 2008 r. No 463/2008 (The Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine «On measures to provide the development of Ukraine as a maritime nation» dated 20 May, 2008 no. 463/2008). Available at: www.zakon1.rada.gov.ua.
- [12] Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku morskyykh portiv Ukrainy na period do 2038 roku» vid 11 lypnia 2013 r. No 548-r (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «About approval of the Strategy for development of Ukrainian seaports for the period till 2038» dated 11 July, 2013, no. 548). Available at: www.zakon1.rada.gov.ua.
- [13] Tarasevych V.M. Pro oriientyry i napriamy vykhodu z kryzy [On the objectives and directions of crisis recovery]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*. 2013 no 9, pp. 4–17.
- [14] Fylypenko A.O., Baryshnikova V.V. Priorityty rozvytku morehospodarskoho kompleksu Ukrainy v umovakh hlobalizatsii: analitychna dopovid [Priorities of maritime complex development in Ukraine in conditions of globalization: analytical report]. Odesa, Feniks Publ., 2013, 168 p.
- [15] Khvesyk M.A., Sunduk A.M. Upravlinnia rozvytkom natsionalnoi ekonomiky v konteksti dii hlobalnykh protsesiv [Management of national economy development during the global processes]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*. 2013, No 3, pp. 4–15.
- [16] Shablysta L. Novi aktsenty v derzhavnii politytsi finansovoi pidtrymky promyslovykh pidpriemstv postkryzovyi period [New accents in the state policy of financial support of the industrial enterprises in the post-crisis period]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*. 2011, no 12, pp. 46–56.
- [17] Yakubovskiy M.M. Vnutrishnii rynek yak dzerkalo problem ukrainskoï promyslovosti [The domestic market as a mirror of Ukrainian industry problems]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*. 2012, no.8, pp. 4–15.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Прогнозувати економічний розвиток під час кризи – справа невдячна, хоча вчені шукають відповіді на виклики сьогодення та надають рекомендації щодо виходу з економічної кризи. У той же час слід з'ясувати, чи є в умовах Причорноморського регіону резервні шляхи подолання економічної кризи.

Триваюча глобалізація і логіка економічного зростання спонукають Україну шукати способи реалізації своїх порівняльних переваг у глобальному поділі праці. Детермінанти конкурентоспроможності викликають необхідність коригування державної політики в таких напрямках, як наука і технології, промислова політика, зовнішньоекономічна діяльність, регіональна політика. Рішення проблеми вбачаємо в реалізації державою інноваційних стратегій розвитку морсько-

го господарства, базовим елементом яких на державному рівні стає комплексний підхід.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам подолання економічної кризи як необхідної передумови становлення національної економіки присвячені праці провідних вчених країни: В. Геєця, А. Гриценка [4], М. Зверякова [7], В. Тарасевича [13], В. Борейка [2], М. Хвесика [15], А. Даниленка [5] та ін.

У той же час відомі вітчизняні вчені шукають шляхи виходу з економічної кризи в окремих галузях та секторах економіки. Тут варто зазначити дослідження Т. Боголіб [1], А. Бутенка, Є. Лазаревої [3], М. Якубовського [17], Л. Шаблістої [16] та багатьох інших.

Однак суттєвим упущенням теоретичної розробки шляхів подолання економічної кризи є абстрагування від суттєвого фактора – створення ефективного морегосподарського комплексу країни. Категорія цілісного або єдиного морегосподарського комплексу не знаходить місця навіть у фундаментальних наукових дослідженнях України. Але неминучість участі нашої держави в цьому процесі потребує більш зваженої, обґрунтованої економічної політики, що враховує як зовнішні, так і внутрішні чинники розвитку.

Потрібно зазначити, що в окремих публікаціях приморські території розглядаються як своєрідний «феномен» [14], роль якого в житті суспільства не оцінена в достатній мірі, незважаючи на тривалу історію їх освоєння. Тому в цих умовах необхідна розробка напрямів структурної перебудови господарства приморських регіонів, їх територіальної і функціональної структури, організації управління, що сприятиме підвищенню економічної та соціальної ефективності їх розвитку.

МЕТА СТАТТІ – оцінити потенціал і надати рекомендації щодо механізму формування конкурентоспроможного морегосподарського комплексу як одного із шляхів подолання економічної кризи в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для стабільного соціально-економічного розвитку будь-якої країни важливо забезпечити динамічне функціонування кожної галузі. Для України, яка має вигідне географічне положення і значний транзитний потенціал, наявність розвиненого морегосподарського комплексу є очевидною конкурентною перевагою. Проте ця перевага використовується недостатньо. Морегосподарському комплексу нашої країни у докризовий період був властивий інерційний розвиток, зорієнтований переважно на використання вже існуючих потужностей.

Недосконаліми наразі залишаються законодавча база та рівень державного управління морською галуззю. Завдання щодо формування потужного морегосподарського комплексу визначені в офіційних документах, що окреслюють короткострокові та стратегічні програми його розвитку. Тут слід відзначити рішення РНБОУ «Про заходи щодо розвитку України як морської держави» [11], Морську доктрину України [10], Стратегію розвитку морських портів на період до 2038 року [12], Закон «Про морські порти України» [6]. Суть перелічених документів можна звести до одного: морська галузь – це порти. Таке спрощене розуміння звужує й спектр можливості прийняття адекватних державних рішень у цій сфері. Однак, як зазначено у [14], певні резерви для розвитку вітчизняної морської галузі поки що існують. Завдання полягає в тому, щоб їх використати.

Для обґрунтування необхідності розвитку морегосподарського комплексу як резерву подолання економічної кризи розглянемо сутність і зміст даного поняття.

В. Ковалевський [9] розглядає морегосподарський комплекс (МГК) як цілісну господарську структуру міжгалузевого рівня, зазначаючи при цьому, що це складна, багатокомпонентна керована система, цільовими функціями якої є забезпечення господарства країн природними ресурсами морів та океанів, розширення зовнішньоекономічного потенціалу, який формується на рівні підприємств, регіонів та країн.

В. Озаринська [14] зазначає, що морегосподарський комплекс України представляє собою складний комплекс взаємопов'язаних підприємств різного розміру та спеціалізації, взаємодія яких є обов'язковим елементом їх діяльності та сприяє розвитку морської галузі в цілому. У структурі галузі присутні підприємства як широкого профілю, так і вузькоспеціалізовані. Їх градацію за розміром слід здійснювати шляхом поділу на великі та невеликі. Основними напрямками, в яких функціонують підприємства в морській галузі, є судноплавство, портове господарство, сервісна діяльність – агентування, експедирування, сюрвеєрська діяльність, кріюнг, брокерські та інші послуги, і вони так чи інакше повинні враховувати ситуацію у світовій морській діяльності.

Між тим у Морській доктрині України [10] надано визначення морегосподарській діяльності як процесу отримання вигоди від використання ресурсів Азовського і Чорного морів, Керченської протоки та інших районів Світового океану для задоволення потреб людини і суспільства та розширеного відтворення природно-ресурсного потенціалу Світового океану. Тут же зазначено, що морегосподарська діяльність пов'язана з наступним:

- вивченням, розвідкою, видобуванням, використанням, збереженням та відтворенням природних ресурсів, забезпеченням їх невиснажливого використання;
- торговельним судноплавством, портовою діяльністю, суднобудуванням і судноремонтом;
- проведенням морських наукових досліджень і підготовкою та перепідготовкою фахівців у морській галузі;
- забезпеченням розвитку морського туризму, спорту та відпочинку;
- захистом і забезпеченням свободи відкритого моря, зокрема безпечного судноплавства, рибальства, польотів повітряних суден, проведення наукових досліджень та провадження іншої діяльності;
- договірно-правовим оформленням державного кордону на морі;
- захистом території України з морських напрямків [10].

Якщо розглядати морегосподарський комплекс як резерв подолання економічної кризи, то необхідно дослідити його потенціал як сукупність економічних можливостей, що можуть бути використані для забезпечення всіх матеріальних потреб держави (рис. 1).

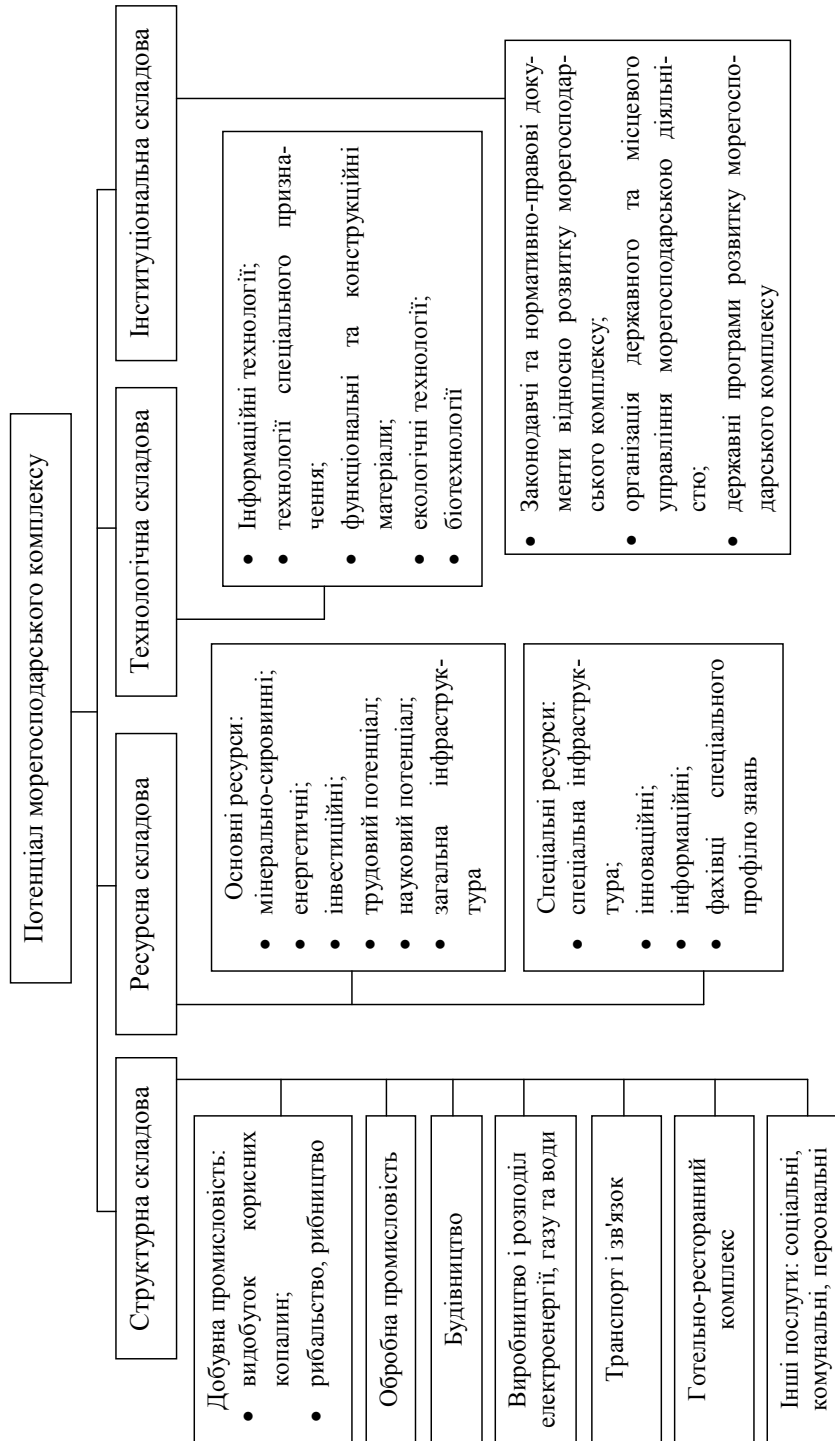

Рис. 1. Основні складові потенціалу морегосподарського комплексу

Морегосподарський комплекс складається з багатьох видів економічної діяльності. Їх структура відіграє визначальну роль у формуванні багатоменклатурного виробництва та сфери послуг, створюючи можливості для задоволення різноманітних потреб економіки.

Роль ресурсів у формуванні потужного морегосподарського комплексу важко переоцінити. Взагалі, дослідники [14] асоціюють потенціал саме з ресурсними можливостями країни або галузі.

Звернемо увагу на роль спеціальних ресурсів у забезпеченні якісних і кількісних можливостей потенціалу морегосподарського комплексу, яка особливо зростає з переходом економіки до інноваційної моделі розвитку. Наявність розгалуженої системи спеціальних ресурсів – спеціальна інфраструктура, інноваційні, інформаційні, фахівці спеціального профілю знань – формує особисте технологічне обличчя морегосподарського комплексу країни, створюючи підґрунтя для розвитку високотехнологічних виробництв, сприяючи технологічній модернізації МГК і економіки в цілому. А технологічна складова потенціалу морегосподарського комплексу належить до тих елементів, які визначають його ефективність і конкурентоспроможність.

Доречно говорити про конкурентоспроможний національний морегосподарський комплекс, його галузеву інфраструктуру, зрізи і сегменти, види морекористування в умовах наростаючого дефіциту природних ресурсів, а також продукції та послуг морського походження або морського призначення тощо. Природа конкурентоспроможності полягає в інтенсифікації процесу глобального поділу праці, а також у нерівномірності просторового розподілення ресурсної бази в сукупності з екологічними та іншими обмеженнями. Інакше кажучи, з точки зору конкурентоспроможності вирішальне значення має оптимальність вибору ніші, яку морегосподарський комплекс країни здатний зайняти у світовому поділі праці.

У конкурентній боротьбі можна досягти високого результату, вдосконалюючи власний морегосподарський комплекс, наприклад шляхом стимулювання продуктивності праці, енергоефективності, впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу тощо.

Розвинутими морськими державами світу сьогодні застосовуються наступні заходи підвищення конкурентоспроможності морегосподарського комплексу [8]:

1. Створюються сприятливі умови для підтримки, насамперед, своїх приморських риболовецьких общин, національних рибпромислових флотів у конкуренції, що загострюється у світовому рибальстві за право користування водними біологічними ресурсами Світового океану, особливо у відкритому морі, в конвенційних водах і районах, не охоплених дією

конвенцій. Паралельно відбувається налагодження сталого впливу на управління водними біологічними ресурсами (включаючи нетрадиційні види промислу) з метою забезпечення в довгостроковій перспективі переважного доступу до них. Активно розвиваються і впроваджуються в аква- і марикультуру нові технології штучного відтворення запасів, у тому числі підірваних популяцій.

2. Активно розробляються і впроваджуються технології освоєння мінеральних та енергетичних ресурсів Світового океану, удосконалюються способи їх розвідки і глибокої переробки. Все ширше залучаються до промислового обороту альтернативні і поновлювані джерела енергії: геотермальна, хвильова, планетарної гравітаційної (приливи і відливи).

3. Здійснюється перехід на повсюдне впровадження інноваційних технологій у суднобудування і морське приладобудування, видобуток, переробку та транспортування енергоресурсів континентального шельфу, а також обмеження їх експорту.

4. В інтересах підвищення власної конкурентоспроможності визначено курс на випереджаючий розвиток інформаційного забезпечення морської діяльності з використанням сучасних засобів навігації та зв'язку.

Для того щоб нормально запрацювали інноваційні механізми в нашій країні, потрібна продумана модернізація (а може, і реструктуризація) морегосподарського комплексу. Найбільш результативний спосіб у реалізації такого підходу – потужна інвестиційна і податкова державна підтримка, а слідом за нею – ефективне державне регулювання морської діяльності, форсування модернізації морегосподарського комплексу України на основі впровадження перспективних досягнень науково-технічного прогресу, технологічних і організаційних інновацій, активізації зовнішньоекономічних зусиль у справі відстоювання інтересів усіх суб'єктів морської політики України у світі (рис. 2).

До заходів формування конкурентоспроможного у світі вітчизняного морегосподарського комплексу належать:

формування інноваційної та технологічної бази морської діяльності, в тому числі розробка і впровадження організаційних і технологічних інновацій в морегосподарський комплекс України; розробка і використання нових технологій і матеріалів; розвиток науково-технічного потенціалу МГК; удосконалення наукової та технологічної бази систем пошуково-рятувального забезпечення та безпеки морекористування, забезпечення безпеки населення приморських регіонів та пом'якшення наслідків від морських стихійних лих тощо;

розвиток спеціальної інфраструктури морекористування (логістика, гідрографія і океанографія, гідрометеорологія, геодезія, морська картографія, навігація тощо);

розвиток кадрового потенціалу морського господарства, в тому числі підвищення престижу морських професій, розробка та реалізація системи заходів, спрямованих на забезпечення збалансованості попиту і пропозиції щодо фахівців морських професій на ринку праці, створення умов для закріплення кадрів у морегосподарському комплексі нашої країни;

розвиток туристично-рекреаційного комплексу (круїзний, екологічний, культурно-пізнавальний, паломницький, науковий та науково-експедиційний, екстремальний, проведення конференцій та семінарів, спортивний, лікувальний і загальнооздоровчий туризм);

забезпечення екологічної безпеки приморських територій та прибережних акваторій, включаючи ліквідацію накопиченого збитку навколишньому середовищу;

збереження морської культурної і природної спадщини, у тому числі популяризація морської спадщини, інформаційно-просвітницька, наукова і видавнича діяльність, освіта і виховання молоді з орієнтацією на морські професії, розвиток морських меморіалів, музеїв, архівів, бібліотек, колекцій, історичних міст, поселень та фортифікаційних споруд, інших рухомих і нерухомих об'єктів історико-культурної спадщини.

Рис. 2. Механізм формування конкурентоспроможного морегосподарського комплексу

ВИСНОВКИ

1. Морегосподарський комплекс об'єднує державну та регіональну політику, підтримку малого бізнесу, залучення іноземних та внутрішніх інвестицій, інноваційну політику, науково-технічну, освітню та ін.

Крім цього, долається спеціалізація даного комплексу, а це дозволяє державі сформувати багатовекторний план дій у сфері комплексного соціально-економічного приморського розвитку регіонів з урахуванням накопиченого морегосподарського потенціалу.

2. Формування цілісного морегосподарського комплексу є невідкладною потребою для подолання економічної кризи та дійсно надійною основою успішного функціонування національної економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] **Боголиб, Т.** Бюджетная политика Украины как основа макроэкономической стабильности [Текст] / Т. Боголиб // Економіст. – 2013. – № 4. – С. 13–16.
- [2] **Борейко, В. І.** Прогноз розвитку національної економіки на найближчі роки та заходи із його стимулювання [Текст] / В. І. Борейко // Вісник економічної науки України. – 2012. – № 1. – С. 27–30.
- [3] **Бутенко, А.** Програмно-цільове планування як механізм розв'язання проблем інноваційного розвитку економіки [Текст] / А. Бутенко, Є. Лазарева // Економіст. – 2011. – № 12. – С. 4–8.
- [4] **Геєць, В. М.** Вихід з кризи (роздуми над актуальним у зв'язку з прочитаним) [Текст] / В. М. Геєць, А. А. Гриценко // Економіка України. – 2013. – № 6. – С. 4–19.
- [5] **Даниленко, А. І.** Удосконалення моделі управління економікою та фінансові механізми її реалізації [Текст] / А. І. Даниленко // Економіка України. – 2013. – № 5. – С. 4–27.
- [6] Закон України «Про морські порти України» від 17.05.2012 р. № 4709-VI, із змінами, внесеними згідно із Законом № 406-VII від 04.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua.
- [7] **Звєряков, М. І.** У пошуках виходу з кризи [Текст] / М. І. Звєряков // Економіка України. – 2013. – № 8. – С. 4–21.
- [8] Инновационные технологии в государственном управлении и пространственном развитии морской деятельности России [Текст] / Г. В. Батурова, Ю. С. Дерябин, В. С. Загашвили, А. М. Коновалов, В. С. Циренщиков. – М. : СОПС, 2010. – 258 с.
- [9] **Ковалевський, В. В.** Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка [Текст] : підручник / за ред. В. В. Ковалевського, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенова. – К. : Знання, 2006. – 350 с.
- [10] Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року» від 07 жовтня 2009 р. № 1307 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua.
- [11] Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про заходи щодо забезпечення розвитку України як морської держави» від 20 травня 2008 р. № 463/2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua.
- [12] Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року» від 11 липня 2013 р. № 548-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua.
- [13] **Тарасевич, В. М.** Про орієнтири і напрями виходу з кризи [Текст] / В. М. Тарасевич // Економіка України. – 2013. – № 9. – С. 4–17.
- [14] **Филипенко, А. О.** Пріоритети розвитку морегосподарського комплексу України в умовах глобалізації [Текст] : аналітична доповідь / А. О. Филипенко, В. В. Баришнікова ; Регіон. філіал нац. ін-ту стратегіч. досліджень у м. Одесі. – О. : Фенікс, 2013. – 168 с.
- [15] **Хвесик, М. А.** Управління розвитком національної економіки в контексті дії глобальних процесів [Текст] / М. А. Хвесик, А. М. Сундук // Економіка України. – 2013. – № 3. – С. 4–15.
- [16] **Шаблиста, Л.** Нові акценти в державній політиці фінансової підтримки промислових підприємств у посткризовий період [Текст] / Л. Шаблиста // Економіка України. – 2011. – № 12. – С. 46–56.
- [17] **Якубовський, М. М.** Внутрішній ринок як дзеркало проблем української промисловості [Текст] / М. М. Якубовський // Економіка України. – 2012. – № 8. – С. 4–15.

© М. В. Волосюк

Надійшла до редколегії 17.01.2014

Статтю рекомендує до друку
д-р екон. наук, проф. *Р. М. Скупський*